

Poslijepenalni prihvata počinitelja kaznenih djela u okviru rehabilitacijskog sistema

Blazinić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:417607>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ana Blazinić

POSLIJEPENALNI PRIHVAT POČINITELJA
KAZNENIH DJELA U OKVIRU
REHABILITACIJSKOG SISTEMA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marijana Majdak

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kazna zatvora – svrha i pokazatelji	2
2.1. Svrha izvršavanja kazne zatvora.....	2
2.2. Pokazatelji svrhovitosti kazne zatvora.....	3
3. Poslijepenalni prihvrat počinitelja kaznenih djela	4
3.1. Priprema za izlazak	4
3.2. Reintegracija i resocijalizacija.....	5
3.3. Praksa u Republici Hrvatskoj	7
3.4. Prava i usluge počinitelja kaznenih djela	11
4. Probacijski sustav – alternativni sustav sankcija	12
5. Primjeri dobre prakse	14
6. Ključne poteškoće	16
7. Zaključak	18
8. Literatura	19

Poslijepenalni prihvata počinitelja kaznenih djela u okviru rehabilitacijskog sistema

Sažetak:

Hrvatsko zakonodavstvo temelji se na rehabilitacijskom principu zatvorskog sustava. Ipak, termin poslijepenalnog prihvata ili zaštite nije počeo dobivati na značaju do pojave probacijske službe koja je bila dio uvjeta ulaska Hrvatske u Europsku Uniju. Nadalje, počele su se uvoditi alternativne sankcije putem kojih se počinitelje kaznenih djela oslobodilo obveze izvršavanja kazne unutar kaznionica, već bi imali priliku izvršavati je na slobodi unutar zajednice. Po prvi se put nalaze načini kako da počinitelji ostanu integrirani u društvo te da ne trpe negativne posljedice odlaska u penalnu ustanovu. Ipak, osobe kojima je kazna zatvora neizbježna, a često i dugotrajna, trpe posljedice na emocionalnoj, socijalnoj te funkcionalnoj razini. Uz razne postojeće projekte te preuzete prakse iz stranih zemalja, može se reći da Hrvatska kreće u dobrom pravcu po pitanju poboljšanja prihvata zatvorenika nakon otpusta. S druge strane, stopa recidiva je i dalje vrlo visoka, pogotovo kod počinitelja ovisnika, radi čega i dalje treba raditi na poboljšanju cjelokupnog sustava te poticati međusektorsku suradnju.

Ključne riječi: poslijepenalni prihvata, reintegracija, resocijalizacija

Re-entry of prisoners in the context of the rehabilitation system

Abstract:

Croatian legislation aims toward a rehabilitation principle of the prison system. However, the terms of re-entry or resettlement did not start to gain importance until the probation service emerged as a part of the conditions for entry into the European Union. Furthermore, alternative sanctions have been introduced through which the perpetrators had been released from the obligation to serve their sentences within the penitentiary, but rather had the chance to serve it outside within the community. For the first time, there are ways in which the perpetrators have the chance to stay integrated into society and not suffer the negative consequences of going to the penal institution. Yet, prisoners whose prison sentence is inevitable, and often long-lasting, suffer consequences on an emotional, social and functional level. In addition to various existing projects and practices taken from foreign countries, it can be said that Croatia is moving in the right direction in terms of improving the re-entry of prisoners after the release. On the other hand, the recurrence rate is still very high, especially among addict perpetrators, which is why it is important to work on improving the overall system and encourage cross-sectoral cooperation.

Key words: re-entry, reintegration, resocialization

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la rad:

Ana Blazinić

i da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Ana Blazinić

Datum: 27.8.2022.

1. UVOD

Oblik izvršavanja kazne zatvora u kojem se počinitelja smješta u penalnu ustanovu mijenjao je svoju svrhu te učinkovitost s dolaskom modernog vremena. Iako empirijska asocijacija povezuje pojam penalizacije s kažnjavanjem osobe radi kršenja zakonskih propisa, zapravo se kroz vrijeme napravio odmak od klasičnog tipa sankcija te se uvode novi i alternativni oblici kazni.

Osim što svaka zemlja teži osigurati svojim građanima visok stupanj sigurnosti, također uvode nove promjene unutar cjelokupnog sustava kako bi prevenirali mogućnost bilo kakvih oblika ilegalnih radnji. Odlični primjeri jesu skandinavske zemlje poput Norveške ili Švedske koje nemaju visoku stopu kriminaliteta te nerijetko smještavaju i strane počinitelje, s obzirom na manjak istih unutar svog zatvorskog sustava. Takve su zemlje često prepoznate u svijetu i u kontekstu vodstva samog penalnog sustava jer se na adekvatan način brinu o počiniteljima, kako za vrijeme izvršavanja zatvorske kazne, pa tako i nakon samog otpusta.

Iako se radi o poslijepenalnom prihvatu i zaštiti zatvorenika, zapravo mnoge prakse kontinuirano dokazuju potrebu rane intervencije (Maloić i Jandrić Nišević, 2020), odnosno od samog ulaska u kaznionice. Stručnjaci zaposleni unutar zatvorskog sustava trebaju biti dovoljno educirani kako bi pružili tretmansku pomoć i podršku u radu sa počiniteljima te kako bi ih, posljedično, pripremili za uspješnu integraciju u društvo. S druge strane, ne smije se zanemariti niti učinak ostalih grana koje uvelike pomažu u tom procesu – socijalna skrb, probacijski sustav, ali i nevladin sektor. Unatoč činjenici da se s osobom može raditi unutar sustava, nju se također mora pripremiti i na život nakon otpusta. Nerijetko se osobe mogu naći u riziku od siromaštva radi smanjenih socijalnih mreža i odnosa, nemogućnosti zapošljavanja, manjka financijskih sredstava te nemogućnosti povratka u dom. Uz sve to, veže se i veliki rizik od ponovnog počinjenja kaznenog djela. Upravo radi toga, integracijom međusektorske pomoći, počinitelju se može pružiti reintegracija i resocijalizacija u zajednicu u pravom smislu riječi. Prvi korak prema razvoju poslijepenalnog prihvata u Hrvatskoj može se reći da je obilježen pojavom probacijskih ureda čiji je koncept alternativnih sankcija već odavno poznat u razvijenim zemljama. Iako se radi o novijem sustavu, značajno doprinosi daljnjem usavršavanju kako stručnjaka, tako i samog prihvata zatvorenika.

2. KAZNA ZATVORA – SVRHA I POKAZATELJI

2.1. Svrha izvršavanja kazne zatvora

Lišavanje slobode pojedinca predstavlja izričitu sankciju u pogledu sukoba sa zakonom te se kao takva uvrstila u mnoga društva. Bez obzira na razlog počinjenja kaznenog djela te okolnosti koje su prethodile samom činu, može se reći da se radi i o svojevrsnoj sigurnosti kako za zajednicu, tako i za samog počinitelja, jer ga se sprječava u ponovnom iskušenju. Također se može reći da se samom kaznom zatvora želi postići opća, ali i specijalna prevencija (Maloić i Jandrić Nišević, 2020). U takvom kontroliranom sustavu te pod stalnim nadzorom, pojedinac je sposoban suočiti se s posljedicama svoga djela te započeti rad na sebi. Uz razne radionice i aktivnosti koje se nude unutar samog kaznenog sustava, osobi se omogućava promjena na individualnoj razini uz pomoću koje može nastaviti graditi život nakon izlaska iz sustava bez potrebe za vraćanjem u sukobe.

Zakonski je okvir isto tako predvidio samu svrhu izvršavanja kazne zatvora. Osim što se očekuje da se prema počiniteljima postupa dostojanstveno te s poštovanjem, također se navodi osposobljavanje zatvorenika po završetku izvršenja u skladu sa zakonom i društvenim pravilima radi boljitka i zaštite same zajednice (Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 14/21, čl.3). Već se na samom početku stavlja naglasak na integraciju samih počinitelja u društvo, s obzirom da se doista radi o jednom iscrpnom procesu kojemu treba posvetiti dovoljno pažnje, ali i vremena. Odnosno, unatoč činjenici da se osobe nalaze u takvom jednom zatvorenom sustavu, od početka se radi na tome da kad jednog dana napuste „idealne“ uvjete da mogu nesmetano nastaviti svoj život unutar društva bez straha za recidivom.

Iako je sam zatvorski sustav kao takav dobro osmišljen, u novije se vrijeme sve više i više javlja problem preopterećenosti sustava, tj. malog kapaciteta unutar kaznionica s obzirom na broj počinitelja kaznenih djela (Kovčo, 2001). Uz to se vuku i ostali, popratni problemi poput loših uvjeta u zatvoru, manjka radne snage, niske razine sigurnosti te kontrole i slično (Kovčo, 2001). Upravo radi toga, danas postoje i alternativne sankcije pomoću kojih osoba može, na određeni način i uz određene

uvjete, "izbjeći" izvršavanje kazne putem rada za opće dobro ili ju pak umanjiti tako što će dobiti uvjetni otpust.

2.2. Pokazatelji svrhovitosti kazne zatvora

Prema podacima iz 2020. godine, u zatvorskom je sustavu Republike Hrvatske činilo čak 11 607 zatvorenika različitih formalno-pravnih statusa (npr. zatvorenici, istražni zatvor, prekršajno kažnjeni,...), a od toga je zatvorenika bilo 2128 (Vlada Republike Hrvatske, 2021). U odnosu na druge statute, njih je bilo najviše. Također se vidi blagi porast zatvorenika u odnosu na prošle godine, a većina je kaznu odslužila više od 6 mjeseci (95%), dok su kraću kaznu do 6 mjeseci izvršavali samo 5%. Na neki način može se govoriti i o dobroj praksi s te strane, budući da se već neko vrijeme diskutira o efikasnosti kratkotrajnih zatvorskih kazni, s obzirom na nemogućnost rada sa zatvorenicima kako bi se smanjila šansa za recidivom (Tot, 2007: Škorić i Kokić Puce, 2009: Killias i sur., 2010: Jolliffe i Hedderman, 2015). Killias i sur. (2010) zapravo su poučili da kratkotrajne zatvorske kazne ne luče terapijski učinak kao što bi trebale, a samim time gubi se i rehabilitacijska svrha zatvorskog sustava.

Isto tako valja spomenuti dominantnost muške populacije od 94,27% te da se čak polovica (53%) zatvorenika nalaze u dobnim skupinama između 30 i 50 godina. Uz to, većina počinitelja ima završenu srednju školu (51%), a slijede počinitelji sa završenom osnovnom školom od 27% što je također važan indikator u radu sa samim počiniteljima tijekom izvršavanja kazne.

Koliko se zapravo postiže svrha kazne zatvora govori i stopa recidivizma koja iznosi čak 73% kod ovisničke populacije, za razliku od opće populacije zatvorenika koja čini 32% (Nacionalni akcijski plan suzbijanja zlouporabe droge u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2017.). Također se u svakom godišnjem izvješću spominje ponavljani trend, odnosno da su počinitelji ovisnici u većem riziku od recidivizma u odnosu na ostale zatvorenike. Prema novijim podacima iz 2019. godine, stopa je recidivizma za sve počinitelja iznosila gotovo 45% (Vlada Republike Hrvatske 2019: prema Radat, 2021). I dalje govorimo o vrlo visokim brojkama koje ukazuju na slab i

neadekvatan sustav koji ne ispunjava svoju svrhu u potpunosti te da i dalje ima prostora za napredak.

3. POSLIJEPENALNI PRIHVAT POČINITELJA KAZNENIH DJELA

3.1. Priprema za izlazak

Kao što je već navedeno u uvodnom dijelu, zatvorenika se priprema na izlazak već otkad postane dio zatvorskog sustava. Kako bi mogao ponovno postati punopravni član zajednice, bitno je raditi s počiniteljem kontinuirano te dovoljno dugo kako bi se promjena mogla očitovati i prije samog izlaska. S time na umu, kaznionice već nude dvije vrste programa u funkciji socijalne rehabilitacije: opće i posebne (Penić, 2021). Pod opće spadaju rad, obrazovanje te organizacija slobodnog vremena, dok bi se posebne odnosile na, primjerice, tretman ovisnika o drogama ili alkoholu, trening kontrole agresivnog ponašanja ili pak trening socijalnih vještina (Penić, 2021).

Zapravo se smatra da će počinitelji kroz opće programe steći određene radne navike koje bi ga mogle odvojiti od okoline unutar koje je počinio kazneno djelo, a profesionalnim bi usmjerenjem stekao određenu razinu kvalifikacije (Penić, 2021). Time bi ujedno povećao i šanse za zapošljavanje nakon izlaska iz zatvora. Mnoga istraživanja (Décarpes i Durnescu, 2014; Nugent i Pitts, 2009; Seiter i Kadela, 2003: prema Maloić, 2020) i potvrđuju tezu kako programi usmjereni na strukovno obrazovanje te rad osuđenika sustavno smanjuju stopu recidiva. Opet, treba napomenuti da Ustav (NN 56/90, čl.23) zabranjuje prisilan i obvezan rad, stoga će se zatvorenika moći angažirati u tom smislu jedino ukoliko se podnese pisana izjava s njegove strane (Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 14/21, čl.87, st.1). S druge strane, posebnim se programima uzima u obzir i sam profil osuđenika te se putem njih isključivo radi na uklanjanju loših navika ili obrazaca ponašanja, a simultano se radi na osnaživanju te pronalasku jačih strana. Pojedininim je rezultatima istraživanja bilo dokazano da su osuđenici s problemom ovisnosti o drogama koji su tijekom kazne zatvora bili uključeni u takve programe (u zatvoru, a potom i nakon otpusta) bili u manjem riziku od ponovne zlouporabe te manje skloni biti uhićivani (MacDonald i sur., 2013; Travis, 2000; prema Maloić, 2020).

Osim navedenih programa, bitno je navesti i preostale stavke o kojima bi valjalo voditi računa kako bi se osobu pripremio na otpust iz zatvora. To su ujedno i pitanje stanovanja, financija, stigmatizacije, problem identiteta pojedinca, savjetovanje, ali i pomoć te podrška u zajednici (Knežević, 2008). S obzirom na ranije navedenu visoku stopu recidivizma u Republici Hrvatskoj, može se reći da se na ovaj aspekt i dalje stavlja nedovoljno naglaska, a sve je ono što zapravo prethodi samom otpustu iz zatvorskog sustava.

3.2. Reintegracija i resocijalizacija

Poslijepenalni prihvat (eng. *re-entry, resettlement*) naglašava rehabilitacijsku ulogu zatvorskog sustava na način da, uz adekvatne mjere te stručnu pomoć, pripremi počinitelja na život nakon otpusta s minimalnom mogućnošću recidiva. Odnosno, radi se o nizu postupaka koji proizlaze iz samog izvršavanja kazne te zapravo slijedi nakon izdržane kazne zatvora (Šeparović, 2003: prema Knežević, 2008). Također, valja definirati razlike u pojmovima koji se često svode na istovrsne izraze. Poslijepenalna zaštita predstavlja širi pojam te kao takav obuhvaća niz postupaka prema otpuštenoj osobi kako bi se pozitivno reintegrirala i adaptirala u društvo (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Poslijepenalni tretman uži je izraz koji se više usmjerava na institucionalizirane stručne postupke postignute tijekom izvršavanja kazne zatvora te unaprijeđivanju istih (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Još uži pojam odnosi se na poslijepenalnu pomoć – postupak putem kojeg otpušteni počinitelji prevladavaju stanje socijalne potrebe, a kao primjer za to može poslužiti i jednokratna novčana pomoć na koju imaju pravo (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Trenutni Zakon o izvršavanju kazne zatvora ne spominje pojam poslijepenalnog prihvata niti zaštite te se zapravo nešto ozbiljnije susrećemo s time nakon ulaska u Europsku Uniju (Maloić, 2020).

U Republici Hrvatskoj postoje četiri različita dionika koji igraju ključnu ulogu u poslijepenalnoj zaštiti počinitelja kaznenih djela. Osim zatvorskog sustava, tu su i probacijski sustav, sustav socijalne skrbi te nevladin sektor (Blažeka Kokorić i sur., 2020). S obzirom da se o zatvorskome sustavu već govorilo te će se o probaciji reći nešto više u daljnjem tekstu, valja se osvrnuti na sustav socijalne skrbi koji je usko povezan i sa strukom socijalnog rada. Brozić Perić i Tešić (2017: prema Blažeka

Kokorić i sur., 2020) navode nekoliko nedostataka u radu navedenog sustava, jedan od kojih je i vrlo ključan te se odnosi na neupućenost počinitelja o pravima i uslugama koji im se mogu pružiti nakon otpusta. Također je problem što se značajan broj zatvorenika obraća za novčanu pomoć, dok se ostala moguća zapostavlja te im se isto tako ne omogućava organizirani smještaj (Brozić Perić i Tešić, 2017: prema Blažeka Kokorić i sur., 2020). Umjesto toga, prihvatilište za beskućnike predstavlja jedini oblik smještaja koji sustav može ponuditi (Brozić Perić i Tešić, 2017: prema Blažeka Kokorić i sur., 2020), što nikako nije adekvatan prihvat kojemu se teži.

Nevladin je sektor počeo dobivati na značaju u pogledu poslijepenalne zaštite tek nedavno, a tomu je doprinio i Zakon o socijalnoj skrbi iz 1997. godine (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Ono što još u Hrvatskoj nije zaživjelo, a bilo bi od velikog značaja jest i promoviranje te zagovaranje interesa bivših osuđenika (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Budući da u društvu i dalje postoji velika stigma oko navedene skupine, zajednica i dalje može negativno reagirati na povratak bivših počinitelja u društvo te često znaju zanemariti rehabilitacijski aspekt koji se neprestano potiče i poboljšava. Nevladin je sektor zato provodio niz projekata i programa kako bi se specifičnim skupinama zatvorenika (npr. ovisnicima) pružio adekvatan tretman, unaprijedilo obrazovanje, pružila podrška kod obnavljanja i očuvanja obiteljskih veza i slično (Blažeka Kokorić i sur., 2020).

Uz spomen poslijepenalnog prihvata te zaštite zatvorenika obično se spominju i pojmovi reintegracije te resocijalizacije jer kao takvi igraju ključnu ulogu u uspješnosti vraćanja u samu zajednicu. Ukoliko se osoba nije socijalizirala na adekvatan način u smislu usvajanja društveno prihvatljivog ponašanja, već je priklonula antisocijalnom ponašanju, onda je za nju ključna resocijalizacija. Ona kao takva obuhvaća postupke i procese koji će dovesti do značajnih promjena u obrascima ponašanja pojedinca, ali i u njegovim stavovima, vrijednostima i normama (Petz, 2005. prema Radat, 2021). Uz socijalizacijski aspekt dolazi i ponovna integracija u društvo gdje će se osoba doista osjećati pripadnikom zajednice, bez obzira na period koji je provela unutar zatvorskog sustava. Kako bi sami prihvat bio uspješan, oba cilja moraju biti zadovoljena.

Za postizanje reintegracije u društvo potrebno je počinitelje poticati na individualnu promjenu tijekom izvršavanje kazne zatvora, stjecanje radnih pa čak i obrazovnih

navika te ih uputiti na primanje stručne pomoći (Penić, 2021). Ako se gleda hrvatski zatvorski sustav, može se zaključiti da se radi o rehabilitacijskom konceptu (Penić, 2021), za razliku od klasične percepcije „kažnjavanja“ kao primarne svrhe zatvora. James (2015: prema Blažeka Kokorić i sur., 2021) je podijelio programe potrebne počiniteljima koje za cilj imaju reintegraciju u društvo u čak tri faze. Prva je u tijeku izvršavanja zatvorske kazne kako bi se osobu pripremio na otpust, dok se druga faza provodi neposredno nakon otpuštanja. U toj se fazi pokušava povezati počinitelja sa zajednicom putem osiguravanja osnovnih potreba te usluga. Treća je pak dugoročna faza koja osigurava nesmetan život bivših počinitelja na način da se osoba zaposli, bude uključena u interaktivne programe ili da obnovi odnose sa primjerice obitelji.

Posebnu pozornost treba ipak pridodati i roditeljima zatvorenicima, pogotovo ukoliko se radi o osobama koje su dobile osudu na dulji vremenski period. Osim što drugi roditelj ostaje sam, preuzima svu brigu na sebe te je pod većim rizikom od siromaštva, djeca isto tako trpe posljedice novonastale situacije. S jedne strane, gubi se potpuna roditeljeva prisutnost gdje osoba ne može biti dio djetetovog odrastanja, a s druge strane, dijete, ovisno o svojoj dobi, nije u stanju razumjeti u potpunosti okolnosti događaja te se mogu javiti negativne emocije koje kasnije ostavljaju traga na samom odnosu (Ćaćić, 2020). Stoga bi se zatvoreniku trebali omogućiti razgovori s djetetom na adekvatan način, odnosno u okruženju koji je primjeren dječjoj dobi, a u cilju pružanja podrške zatvorenicima kao zaštitnog faktora za obje strane (Ćaćić, 2020). Ukoliko podrške kao takve nema ili manjka te se ne potiče njegovanje odnosa roditelja i djeteta, može doći do ozbiljnih problema u narušavanju obiteljskih odnosa u trenutku otpusta osuđenika (Ćaćić, 2020).

3.3. Praksa u Republici Hrvatskoj

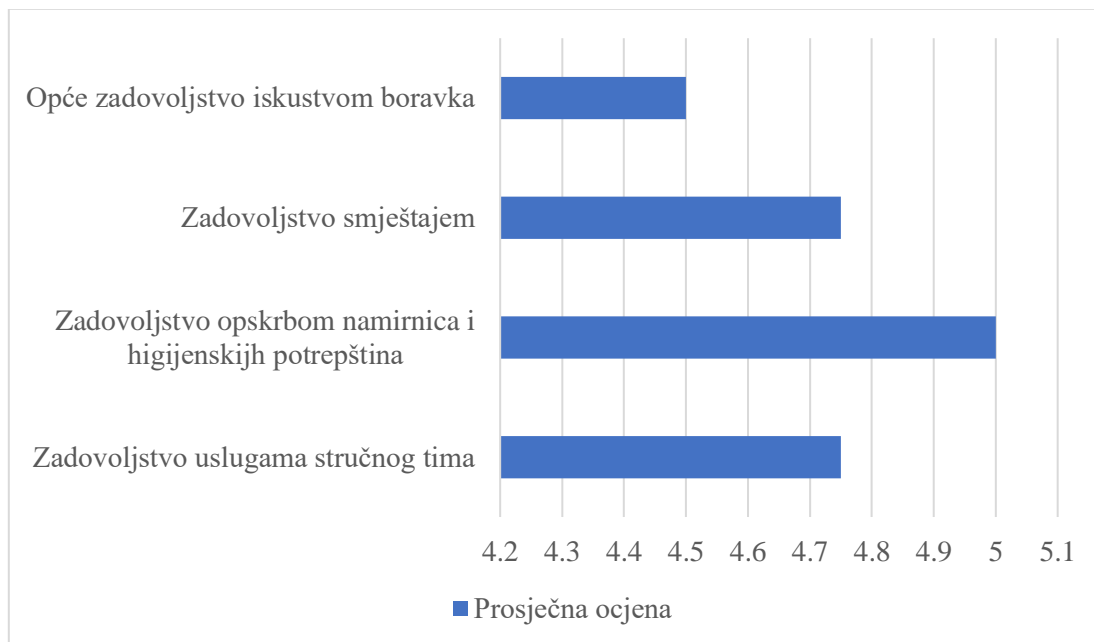
Unatoč statističkim pokazateljima, praksa ipak prikazuje i jednu drugačiju perspektivu. U Hrvatskoj su kroz godine bili aktualni razni programi koji su pomagali osuđenima u prilagodbi na život nakon otpusta, ali isto tako postoje i razne stambene zajednice koje osiguravaju stambeni aspekt bivšim zatvorenicima. Prvi su se takvi domovi osnovali tijekom 1960.-ih i 1970.-ih godina te su ih službeno zvali „kuće na pola puta“ (eng. *halfway houses*) (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Danas se smatraju

izrazito efikasnim, učinkovitim te najraširenijim modelom poslijepenalog prihvata u ostatku svijeta (Blažeka Kokorić i sur., 2020). Osim što se bivšim počiniteljima nudi smještaj, također ih se educira u pogledu zapošljavanja (npr. izrada životopisa), treninga životnih vještina ili pak testiranja na drogu, ukoliko se radi o ovisnicima (Blažeka Kokorić i sur., 2020).

Jedna takva stambena zajednica razvila se i u udruzi Terra u sklopu projekta „Kuća na pola puta“. Osim što se u programu stavlja naglasak na reintegraciju te resocijalizaciju, svrha je inicijative pružanje smještaja bivšim počiniteljima kako bi napravili lakši prelazak u samostalan život (Kažović, 2021). Projekt financiran od strane Europske Unije provodio se unutar dvije godine u suradnji s gradom Rijeka te Udrugom za beskućnike i socijalno ugrožene osobe Oaza. Bitno je napomenuti kako se izrazito vodilo računa o vođenju individualnog pristupa svakom bivšem osuđeniku na način da su se aktivnosti programa prilagođavale s obzirom na potrebe i osobne ciljeve te su se rezultati kontinuirano pratili (Kažović, 2021). Projekt je najviše bio usmjeren na osobe bez mogućnosti povratka u dom nakon otpusta ili ako im se takav povratak još uvijek nije preporučio (Kažović, 2021). Svakako valja istaknuti i evaluacijski aspekt programa. Osim što stručnjacima daje kvalitetnu povratnu informaciju glede uspješnosti programa, također može poslužiti i kao dobra baza za izradu te poboljšanje novih inicijativa u budućnosti. U grafu 3.1. (Izvor: Kažović, 2021) prikazane su prosječne ocjene evaluacije rada unutar programa „Kuće na pola puta“.

Graf 3.1.

Prosječna ocjena evaluacije rada Stambene zajednice Terra

Pet Plus još je jedna udruga koja zadnjih nekoliko godina aktivno provodi niz projekata u svrhu poboljšanja života te uključenosti ranjivih skupina kao što su i sami počinitelji. Prvi projekt, pod nazivom „Rješenje za 5” financiran je iz Europskog socijalnog fonda te je bio predviđen u trajanju od 18 mjeseci (Udruga Pet Plus, 2020). Glavni je cilj projekta rađen na principu resocijalizacije korisnika (beskućnika i ovisnika) kao i jačanje njihovih kompetencija za neovisan život u zajednici (Udruga Pet Plus, 2020). S obzirom da se uglavnom uključivalo ovisnike koji su tek izašli iz kaznionice ili terapijskih zajednica, a nisu stambeno zbrinuti, može se reći da je u ovakvom pothvatu uključen dobar dio osoba koji su zaista bili pod velikim rizikom od siromaštva, ali i socijalne isključenosti. U projektu je sudjelovalo preko 80 korisnika kojima je isto tako bio omogućen poludnevni boravak kako bi mogli zadovoljiti svoje osnovne životne potrebe poput prehrane i higijene (Udruga Pet Plus, 2021). Osim što se intenzivno radilo s korisnicima (edukacije, stručna savjetovanja, radionice, grupe podrške, itd.), također se radilo i na osvještavanju javnosti o navedenim problemima putem snimljenog dokumentarnog filma, aktivnosti na društvenim mrežama te internetskim stranicama, uključivanje volontera te provođenje okruglih stolova (Udruga Pet Plus, 2021). Stručnjaci su isto tako mogli napredovati te proširiti svoje kompetencije gdje

se osposobilo čak osam stručnjaka u sklopu čega su sudjelovali na raznim radionicama te jednom studijskom putovanju (Udruga Pet Plus, 2021).

„Start Point" drugi je projekt istoimene udruge, također financiran od strane Europske Unije te dijelom iz Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske, u trajanju od 22 mjeseca (Udruga Pet Plus, 2019). Jačanje kapaciteta organizacije civilnog društva radi bolje i učinkovitije resocijalizacije te reintegracije počinitelja kaznenih djela navedeno je kao glavna smjernica za opći cilj programa (Udruga Pet Plus, 2019). Kao što je već ranije navedeno, civilna društva imaju sve veći značaj i u ovom području rada zadnjih nekoliko godina te ovaj projekt može služiti kao izvrstan primjer u kojem smjeru ona idu. U svome planu projekta navode veliki problem recidiva te socijalne isključenosti ove skupine, radi čega i pokreću inicijativu. Svoj su rad realizirali putem mnoštvo edukacija (radionice za stjecanje osnovnih životnih vještina, upravljanje osobnim financijama, informatička pismenost,...), programa mentorstva za rad s bivšim zatvorenicima, izobrazbe za pojedina stručna zanimanja s obzirom na afinitet korisnika te grupa pomoći i samopomoći (Udruga Pet Plus, 2019). U sklopu projekta, omogućeno je minimalno 7 bivših počinitelja smještaj u „Kući na pola puta", dok je cijela provedba predviđena za 15 osuđenika (Udruga Pet Plus, 2019).

U istom je smjeru realiziran i projekt pod nazivom „moto#R – Motiviranjem i osnaživanjem do resocijalizacije" u trajanju od dvije godine od strane udruge Roda te drugih dionika (Udruga Roda, 2019). Za cilj su imali, isto tako, jačati kapacitet organizacije civilnog društva te time pridonijeli učinkovitijoj resocijalizaciji i reintegraciji počinitelja (Udruga Roda, 2019). Kroz provedbu programa, ostvarili su se u čak tri kategorije. Prva se direktno odnosila na socijalizacijsku ulogu putem otvaranja nove platforme, održavanja edukacija i radionica za javnost te je provedeno studijsko putovanje u Italiju (Udruga Roda, 2019). Bivši su počinitelji mogli prisustvovati ciklusu radionica o roditeljstvu, kao i za roditelje partnere bivših ili trenutnih osuđenika te je izrađen priručnik o roditeljstvu kao svojevrsan vodič (Udruga Roda, 2019). Na kraju se stavio i veliki naglasak na osnaživanje bivših počinitelja na tržištu rada na način da se organizirala konferencija za potencijalne poslodavce u gradu Zagrebu, provedene su edukacije te savjetovanje o financijskoj pismenosti i pružena sveukupna pomoć pri zapošljavanju (Udruga Roda, 2019). Projekt je također bio financiran iz fondova Europske Unije.

Jedan od nacionalnih projekta od strane udruge Pet Plus jest i „Dobrobit za PKD (počinitelje kaznenih djela)" koji je i dalje u tijeku, odnosno previđeno je trajanje sve do lipnja 2023. godine (Pet Plus, 2020). I u sklopu ovog projekta, cilj je raditi na reintegraciji počinitelja kroz razne aktivnosti te radom na njihovim kompetencijama, vještinama te unapređenju vlastitog života (Pet Plus, 2020). Neke od aktivnosti jesu i savjetovalište kroz individualni, ali i grupni rad, osnove komunikacija za počinitelje, interaktivna druženja (kazališna i filmska večer, *bowling*, *paintball*,...), suradnja sa Centrom za socijalnu skrb u svrhu pružanja informacija te uključivanja u zajednicu te provedbe okruglog stola (Pet Plus, 2020). Može se zaključiti da, osim što se kroz projekt radi i na praktičnim stvarima, također se u fokus stavlja i emocionalno funkcioniranje pojedinca koje često ostane zanemareno.

Još jedan odličan primjer provedenog programa jest i „Imaš podršku" od strane udruge roditelja „Korak po korak" koji je za cilj imao doprinijeti boljoj resocijalizaciji i reintegraciji počinitelja, ali i njihovoj obitelji, putem pružanja psihosocijalnih usluga te jačanju odnosa između roditelja i djeteta (Korak po korak, bez dat.).

3.4. Prava i usluge počinitelja kaznenih djela

Izuzev pitanja stanovanja, koje predstavlja važnu uporišnu točku pri povratku u zajednici, također u obzir treba uzeti i sudjelovanje u ostalim procesima važnim za svakodnevni život. Zato je izrazito bitno da u zajednici postoje resursi koji će počiniteljima pomoći u ostvarenju socijalnih usluga, s naglaskom na one koji su proveli dulji niz godina unutar zatvorskog sustava. Njih se posebno stavlja u vid, budući da se današnji svijet mijenja rapidno te osoba nema izravan doticaj s tim. Bazičan primjer jest i moderna tehnologija te situacija gdje se osoba ne zna služiti pametnim telefonom jer je zadnjih 20 godina izvršavala kaznu zatvora dok takvih uređaja još nije bilo (Radat, 2021).

Kako bi osoba imala uvid u svoja prava i usluge, Društvo za socijalnu podršku izradilo je elektroničku mapu socijalnih usluga u zajednici koja se nalazi na njihovoj mrežnoj stranici (Radat, 2021). Na mapi se nalazi čak 905 institucija te organizacija koje bi mogle u bar jednoj sferi pomoći bivšim počiniteljima pri ostvarivanju svojih prava i

obaveza (Radat, 2021). Uvidom u mapu, može se vidjeti raspodjela usluga na osam kategorija: Klubove liječenih alkoholičara, Centri za socijalnu skrb, Policijske postaje, Hrvatski zavodi za zdravstveno osiguranje, Hrvatski zavodi za zapošljavanje, bolnice, obrazovanje i ostalo (primjeri usluga jesu pravne klinike i udruge). Ono što se može odmah uočiti pri otvaranju same mape jest i problem raspršenosti samih usluga, odnosno centralizacija prema većim gradovima, dok su manje naseljena područja (npr. Vukovarsko-srijemska ili Ličko-senjska županija) zapostavljene. Radi se o problemu i šire populacije, no stvara otežavajući faktor na ugrožavajuće skupine kao što su i sami počinitelji.

Policijska postaja predstavlja prvu instituciju u koju se osoba obraća, budući da po izvršenju zatvorske kazne ima obvezu javljanja te isto tako mora prijaviti prebivalište i boravište (Radat, 2021). Uz to, počinitelj je dužan unutar 30 dana od dana otpusta, ukoliko mu se odredila sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja ili liječenja od ovisnosti u zdravstvenoj ustanovi, produljiti pravo na zdravstveno osiguranje. Također treba napomenuti da svi zatvorenici imaju pravo na zdravstveno osiguranje tijekom izdržavanja kazne zatvora (Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 14/21: prema Radat, 2021). Ono što se počiniteljima često ne ukaže jesu i prava te usluge unutar socijalne skrbi. Pa tako imaju pravo na jednokratnu novčanu pomoć, stalnu novčanu pomoć ili druge oblike, s obzirom na propisane opće uvjete (Radat, 2021). S druge strane, na lokalnoj razini, mogu zatražiti smještaj u prenoćište, hraniti se u pučkoj kuhinji, osigurati paket hrane kroz socijalnu samoposlugu i sl. (Radat, 2021). Za kraj je važno spomenuti i sami proces zapošljavanja koji svakako može biti izazovan za bivše počinitelje. Osim što imaju obvezu prijave na Zavod za zapošljavanje, isto im se tako omogućuje ostvarivanje aktivne mjere politike zapošljavanja namijenjenoj povratnicima sa izvršenja kazne zatvora unazad šest mjeseci te osobama koje su uključene u probaciju (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2020: prema Radat, 2021).

4. PROBACIJSKI SUSTAV – ALTERNATIVNI SUSTAV SANKCIJA

Kao što je bilo već ranije navedeno, mnoge su zemlje, prvenstveno radi problema prenapučenosti kaznionica, počele uvoditi i alternativne načine sankcija. Na taj način,

smanjili bi fluktuaciju osuđenika unutar zatvora te bi im kao sankciju dodijelili drugačiju vrstu izvršavanja kazne. S obzirom na prirodu problema, bilo je važno integrirati rehabilitacijski učinak te pravednost, odnosno težinu izvršavanja kazne u jedno. Time se može govoriti i o alternativnim kažnjavanjem kao postupku te mjerama putem kojih osuđenik izbjegava izvršavati kaznu zatvora, ali se obvezuje da nešto učini ili ne učini, prođe određeni socijalno-pedagoški tretman ili ga se pak samo djelomično zatvara (Žakman-Ban, Šućur, 1999: prema Aljinović, 2021). Primjer djelomičnog zatvaranja može biti i uvjetni otpust koji omogućava osuđeniku da prijevremeno izađe iz zatvora te da ostatak kazne izvršava na slobodi pod posebnim uvjetima (Zakon o izvršavanju kazne, NN 14/21, čl.165).

Prije samog ulaska u Europsku Uniju, započeli su pregovori o ustrojstvu probacijskog ureda kao jedan od uvjeta ulaska (Aljinović, 2021). Zato je već 2009. godine na snagu donesen Zakon o probaciji koji djeluje i dan danas (uz zadnje izmjene 2018. godine), dok su prvi probacijski uredi otvoreni 2011. (Aljinović, 2021). Budući da se u hrvatskom kaznenopravnom sustavu kaznom smatraju zatvorska te novčana kazna, može se reći da se pod alternativnim kažnjavanjem smatra probacijski sustav te ga se ogleda i kroz institut uvjetne osude te rada za opće dobro (Aljinović, 2021).

Prema Zakonu o probaciji (NN 99/18, čl.2, st.1), probacijski su poslovi definirani kao poslovi od posebnog interesa koji imaju zaštitnu ulogu u kontekstu društvene zajednice, kao i ključnu ulogu u resocijalizaciji te reintegraciji počinitelja kaznenog djela u zajednicu na način da se utječe na rizične čimbenike povezane s kaznenim djelom. Ti poslovi podrazumijevaju rad za opće dobro, uvjetnu/djelomičnu osudu sa zaštitnim nadzorom i/ili sigurnosnom mjerom i/ili posebnim obvezama te sigurnosne mjere (Zakon o probaciji, NN 99/18). Uz to, poslovi koji se također obavljaju tijekom izvršavanja kazne zatvora jesu i prekid te pogodnost izlaska iz zatvora (Zakon o probaciji, NN 99/18).

Posebno bi valjalo istaknuti rad za opće dobro kao najučestaliju probacijsku praksu, a sud ga može izreći kao zamjenu za novčanu kaznu u iznosu od 360 dnevnih iznosa ili kaznu zatvora manjoj od jedne godine (Aljinović, 2021). Broj zaprimljenih predmeta kojima je izrečen rad za opće dobro porastao je sa 744 u 2009. godini na 1113 u 2019. godini. S obzirom na ranije spomenutu važnost rada kao dio rehabilitacijskog

programa, počinitelj na ovaj način može adekvatno izvršavati kaznu te i dalje biti integriran u društvo. To je itekako idealno za počinitelje "lakših" kaznenih djela, što ukazuje i činjenica da su najčešće izrečeni radovi za opće dobro počiniteljima kaznenih djela protiv imovine, dok su najrjeđe izrečeni onima sa kaznenim djelom protiv života i tijela (Aljinović, 2021). S druge strane, izvršavanje uvjetnog otpusta učinkovit je način da se izbjegnu negativne posljedice dugotrajnih zatvorskih kazni. Odnosno, često se kao posljedica javlja proces prizonizacije. On predstavlja promjenu unutar osuđenika tako da postaje dio zatvoreničkog sustava, usvaja norme i vrijednosti društva unutar kojeg se nalazi te ga kao takvog prihvaća jer se i sam osjeća prihvaćen (Mejovšek, 2002). Uvjetna osuda kao takva dolazi u mogućnost ukoliko je počinitelj iskazao dobro ponašanje tijekom izvršavanja te ga se pušta na slobodu uz jedan ili više uvjeta (Rakić i Maloić, 2021). Probacija tu nastupa kao instrument koji nadzire te prati u kojoj mjeri počinitelj izvršava izrečene obveze (kao i izvještavanje suda u protivnom) te pomaže osuđeniku da se što bolje integrira natrag u društvo (Trotter, 2006, prema Maloić, 2015; prema Knjižek i sur., 2017).

5. PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Strana literatura navodi nekoliko ključnih elemenata za bolju reintegraciju zatvorenika. Osim motiviranosti same osobe za promjenom, također su bitni preuzimanje vlastite odgovornosti za svoje postupke te težnja za promjenom u pogledu načina razmišljanja, stavova te ponašanja (Gisler i sur., 2018; Listwan i sur., 2006; MacDonald i sur., 2013; Maguire, 2011: prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020). Uz to, spominju se i pozitivniji stavovi službenika te odnosa službenika prema počiniteljima koji mogu uvelike doprinijeti toj promjeni, kao što mogu i dodatno naštetiti (Crewe, Liebling i Hulley, 2015; Liebling, 2011: prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020). Upravo radi svih tih čimbenika koji mogu pomoći osobi na dugoročan period, važno je započeti s rehabilitacijom od samog početka, kao što je već i prije bilo navedeno. Takvu praksu možemo vidjeti u mnogim europskim zemljama poput Finske, Švedske, Danske ili Nizozemske (Maloić i Jandrić Nišević, 2020) gdje svaki osuđenik ima individualizirani plan aktivnosti kako bi se mogao pripremiti na povratak

u zajednicu na adekvatan način s malom mogućnošću recidiva. Također navode kako se zatvorenik nikako ne bi trebao staviti u položaj aktivnog primatelja programa ili usluga, nego da bi samoinicijativno trebao aktivno sudjelovati u tretmanskom radu (Maloić i Jandrić Nišević, 2020).

Norveška služi kao idealtipski primjer, s obzirom na najmanju stopu recidivizma na europskom prostoru (Gisler i sur., 2018: prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020). Gisler i sur. (2018: prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020) detaljno su razradili pojedinosti primjera izvršavanja zatvorske kazne u navedenoj zemlji. Razlika je vidljiva već u samom pristupu gdje odgovornost za počinjeno kažnjeno djelo ne stavljaju samo na pojedinca, već i na cijelo društvo. Sam izgled kaznionica može se poistovjetiti sa okruženjem zajednice te je stupanj sigurnosti sveden na minimum. Također su zatvori manjeg kapaciteta te u blizini zajednice u kojoj počinitelj živi, kako ne bi izgubio doticaj sa svojom socijalnom mrežom. To se također dokazalo kao izrazito bitan faktor za kasniju reintegraciju zatvorenika (Mills, 2004: prema Maloić i Jandrić Nišević, 2020). Uz sami zatvorski sustav, norveški model ima izrazito razvijena i ostala područja koja pomažu počiniteljima u procesu reintegracije u društvo (obrazovni programi, zapošljavanje, zdravstvo, kulturni te vjerski programi) čime se naglašava i dobra međusektorska suradnja. Vlada je također uključena u ove procese kako bi javne institucije te usluge koje pružaju bile adekvatno zadovoljene na državnoj razini. Bitno je napomenuti da se kazna zatvora ne mora nužno izvršavati unutar sustava, već i u kućama na pola puta ili izvan samog zatvora uz propisane uvjete. Ukoliko se osobi odobri uvjetni otpust, počinitelj je dužan biti prisutan u programu *Half-Way* kuće unutar koje i boravi te je tijekom dana uključena u razne edukacije ili je radno angažirana, dok je noću u kući (Špero, 2017). Za vrijeme boravka u kući, osoba je dužna obavljati kućanske poslove te sve ostale obveze kao da i dalje živi na slobodi unutar svoga doma (Špero, 2017).

Nordijske su zemlje također uvele i koncept otvorenih zatvora (Smith, 2012: prema Maier, 2020) s niskom razinom sigurnosti. Osim što su počinitelji pod manjim nadzorom i kontrolom, također uspijevaju zadržati i određenu razinu autonomije te slobode (Shammas, 2014: prema Maier, 2020). Predstavljaju vrstu liberalnog režima u kojemu se zatvoreniku pristupa prvo kao osobi pa tek onda kao počinitelju. S druge strane, Kanada je primjer države koja izrazito njeguje programe tzv. kuća na pola puta

(eng. *half-way houses*) o kojima je ranije bilo riječ (Maier, 2020). Radi sličnosti u samom pristupu, postavlja se pitanje koliko bi takav koncept mogao poslužiti kao vrsta otvorenog zatvorskog sustava? Umjesto rešetki na prozorima i ogradama, u kućama su postavljene kamere kao oblik nadzora, dok se unutar prostora odvija nesmetan život u kojem počinitelji obavljaju kućanske poslove, primaju financijsku pomoć kako bi mogli obaviti kupovinu, a, s obzirom na svoje ponašanje, mogu dobiti i tzv. „propusnicu" za vikend kako bi vrijeme mogli provesti s obitelji i prijateljima van kuće (Maier, 2020). Kao i koncept otvorenog zatvora, u kućama na pola puta vrijedi pravila nagrada i kazni, odnosno, ako počinitelji održavaju kućni red te imaju pozitivne obrasce ponašanja, imaju sve više slobode, dok se u suprotnom takva privilegija smanjuje (Maier, 2020). Generalno gledajući, osobama se daje mogućnost da budu dio zajednice preko dana, a zatvorenici preko noći (Maier, 2020).

S obzirom da probacijski ured uspostavlja dobru međunarodnu suradnju te svojim stručnjacima omogućuje stručne razmjene u svrhu poboljšavanja postojećeg sustava, pruža nam se bolji uvid u praksu unutar Europske Unije.

Nizozemska probacijska služba djeluje već preko 200 godina (Kurtušić, 2021), što je izrazito dug vremenski odmak u usporedbi s našom. U samom početku može se zaključiti kako se kod njih razvijala svijest o poslijepenalnom prihvatu te zaštititi njihovih zatvorenika daleko ranije. Probacija ima značajnu ulogu od prvog dana izvršavanja kazne zatvora jer se sa osuđenikom odmah izrađuje osobni plan (Kurtušić, 2021) na kojem rade tijekom izvršavanja. Iako se kod nas i dalje ističe važnost reintegracije i resocijalizacije, oni ističu da te pojmove rijetko koriste, već da potiču razvoj kroz „kontinuitet životnih usmjerenja" (Kurtušić, 2021). Na taj način, niti jedan aspekt života ne ostaje zanemaren i zapravo se počiniteljima pomaže da isprave svoje greške te ih se usmjerava prema boljem (Kurtušić, 2021).

6. KLJUČNE POTEŠKOĆE

S obzirom na niz ključnih aktera koji sudjeluju u procesu provedbe zatvorskih, ali i alternativnih oblika kazni, kao i samom prihvatu, može se reći da svaka profesija i dalje ima prostora za napredak u tom smislu. Prvenstveno možemo govoriti o

međuljudskim odnosima, budući da se počinitelje nerijetko osuđuje na razne načine te ih se gleda kroz usvojene predrasude. Samim time, policijski službenik, socijalni radnik ili netko treći može, ponekad i nesvjesno, iskazati nezadovoljstvo kod same suranje s počiniteljem, što stvara negativni ishod i kod samog korisnika, ali i kod samog procesa prihvata. Pod time i dalje treba postaviti jasne granice u profesionalnom smislu, no isto tako treba osobi dati do znanja da joj se sada pruža nova prilika gdje može ostvariti svoj puni potencijali kojeg često do tada možda niti nije svjesna. Kako bi to mogla, treba biti i dovoljno informirana o svojim pravima te upoznata kako i otkuda početi. Zato se često događaju propusti unutar socijalne skrbi gdje, nažalost, korisnik ne dobije potpune informacije koje bi mu itekao bile korisne za postavljanje temelja, poput dobivanje jednokratne novčane pomoći ili prava na smještaj.

Nastavno na prava koja imaju, svakako se može reći da ona kao takva i dalje nisu dostatna, što se konkretno može vidjeti u pogledu stambenog pitanja. Počinitelji kaznenih djela, a pogotovo oni s dugotrajnim zatvorskim kaznama, u velikom su riziku od siromaštva nakon otpusta te se često događa da se nađu na ulici. Bez socijalne mreže, financijskih sredstava te podrške okoline, nemaju dovoljno resursa kako bi napredovali. „Kuće na pola puta“ odličan su primjer stambenog osiguravanja iako ih u Hrvatskoj i dalje nema dovoljno s obzirom na broj korisnika. Također bi ih se trebalo sve manje poticati na odlazak u prihvatilišta za beskućnike, jer im se time automatski onemogućava pravovremena integracija u društvo, već poticati rad neprofitnih organizacija koje bi provodile takve programe kao što je udruga Terra. Isto tako, treba uzeti u obzir dosadašnji rad i trud od strane neprofitnih aktera koji su itekako uložili te osmislili niz programa, projekata i radionica u pogledu osnaživanja te pružanja podrške počiniteljima kaznenih djela. Nerijetko rade i u suradnji s probacijskom službom, koja je pak izričito usmjerena na sami poslijepenalni prihvata, tako da bi se takva suradnja svakako mogla poticati i sa zatvorskim sustavom dok se počinitelje tek priprema za život nakon.

Na kraju se treba osvrnuti i na izrazito visoku stopu recidivizma. Iako podatak kao takav prikazuje propust u sustavu, bitan je kako bi se ti propusti mogli detektirati i ukloniti ili bar ublažiti. Dosadašnja istraživanja većinom su bila usmjerena na sami rad kaznionica, drugih aktera i sličnih dionika, a zapravo malo ih je usmjereno na dobivanje same korisničke perspektive. Njihova bi perspektiva uvelike pomogla u

poboljšanju cjelokupnog sustava jer bi se time dobio pogled iz nekog drugog kuta koji često ostane nezapažen iz pogleda struke. Isto tako, kako bi sama reintegracija i resocijalizacija bila uspješna, potrebna je podrška i samog društva što se ne može vidjeti tako često u praksi. Počinitelji su i dalje vrlo stigmatizirajuća skupina te im se često ne pruža „druga prilika“ – kako u poslovnom smislu, tako i u pogledu stvaranja novih odnosa, bilo prijateljskih ili partnerskih. Kao što to biva slučaj i kod drugih marginaliziranih skupina, treba osvijestiti zajednicu o problemu s kojima se počinitelji susreću, otkud dolaze, zašto su se našli u određenoj situaciji i slično kako bi ih ipak mogli razumijeti, ali naposljetku i prihvatiti. Tek tada kada postanu punopravni članovi društva, mogu krenuti dalje neki drugim putem koji neće rezultirati zatvorskim kaznama. Da bi do toga došlo, potreba je jaka međusektorska suradnja svih aktera, poboljšanje sustava te poticanje rada neprofitnih organizacija, dodatna edukacija stručnjaka, ali i sam rad s korisnicima tijekom cijele kazne kako bi osvijestili svoje jake strane te usvojili nove vještine za svakodnevno funkcioniranje.

7. ZAKLJUČAK

Postoje razna tumačenja koja objašnjavaju razne oblike zatvorskih, ali i alternativnih, oblika kazni te kako utječu na pojedinca, jesu li dovoljno efikasne, a na koncu ih se i međusobno uspoređuje ne bi li se došlo do učinkovitijih sankcija. Većina razvijenih zemalja teži rehabilitacijskom pristupu u kojem je glavna svrha počinitelja, ne kazniti, već mu pružiti šansu kako bi promijenio stečene obrasce ponašanja na bolje te ga kao takvog ponovno integrirati natrag u društvo. Opet, za takav postupak treba dovoljno vremena i rada, radi čega stručnjaci sve više ističu ne-efikasnost kratkotrajnih kazni. S druge strane, dugi vremenski period unutar penalne institucije može ostaviti mnogobrojne negativne posljedice na počinitelja koje se javljaju kroz proces prizionizacije.

Svakako je bitno polučiti da se s rehabilitacijom i tretmanskim radom treba početi odmah pri samom ulasku u zatvorski sustav. Na taj način, osobi se daje dovoljno vremena da preuzme odgovornost za počinjeno kazneno djelo te da samoinicijativno krene raditi na sebi. Kako bi u tome uspio, treba mu pomoć stručnjaka unutar sustava koji bi mu zaista mogli omogućiti bolji život nakon samog otpusta.

Osim rada za vrijeme izvršavanja kazne zatvora, izrazito je bitna i suradnja s ostalim sektorima kako bi poslijepenalni prihvata zatvorenika bio zadovoljen. Korisnika se treba upoznati s njegovim pravima, uputiti ga u nadležne udruge i/ili institucije koje ga mogu dalje savjetovati i podržavati dok se u potpunosti ne prilagodi u zajednici te ga nadzirati jedno izvjesno vrijeme. Nadzor kao takav, osim u policijskoj postaji, već je uvriježen u praksi probacijske službe. Također nudi se mogućnost priključivanja u razne programe i edukacije počiniteljima koji su zainteresirani što opet može predstavljati problem. Iako je rad nevladinih udruga svakako uzeo maha u zadnjih nekoliko godina, broj programa koji se nude i dalje nije dostatan za sve počinitelje, niti prikrivaju sva područja. Odnosno, netko tko živi dalje od većeg grada, možda nema mogućnosti biti dio toga.

Kao što se može uočiti, rad probacijske službe, kao i aktivacija nevladinih udruga produkti su članstva Republike Hrvatske u Europsku Uniju. Upravo radi toga, treba poticati međunarodnu suradnju na način da se dobije još veći uvid u države članice koje imaju nisku stopu recidivizma te kriminaliteta (npr. Norveška, Nizozemska), a adekvatno razvijen sustav poslijepenalnog prihvata te da se takva praksa implementira i unutar našeg sustava u skladu s mogućnostima i postojećim resursima. Također može biti odlična prilika za stručnjake jer mogu biti uključeni u razne studijske programe i razmjene putem kojih mogu dobiti još više znanja i iskustva te ih primjenjivati u radu sa počiniteljima.

Kad se uzme veći vremenski razmak, pomak svakako postoji u pogledu razvijanja poslijepenalnog prihvata na našim prostorima. Ipak, prostor za napredak još uvijek postoji, a kako bi se on mogao ispuniti, treba sve više poticati međusektorsku suradnju kako bi se počiniteljima dala jasna slika o tome što mogu, na koji način i zašto bi trebali. Uz sve to, treba raditi i s javnosti na način da ih se senzibilizira o navedenoj problematici kako bi, posljedično, stigmatizacija ove grupe korisnika bila znatno manja. Tek tada možemo pričati o pravoj reintegraciji i resocijalizaciji bivših počinitelja.

8. LITERATURA

1. Aljinović, N. (2021). Institut probacije u Republici Hrvatskoj – izvršavanje suvremenih alternativa. *Policajska sigurnost*, 30(1), 64-99.
2. Blažeka Kokorić, S., Brkić, T., Crnjak, S., Đurak, D., Jandrić Nišević, A., Majdak, M., Radić, I., Ratkajec Gašević, G., Ručević, S. i Savanović, N. (2020). Poslijepenalna zaštita u Republici Hrvatskoj. U S. Crnjak (ur.), *Uspješna resocijalizacija i reintegracija mladih počinitelja kaznenih djela. Što možemo učiniti?* (str. 60-75). Osijek: Centar za nestalu i zlostavljano djecu.
3. Čaćić, M. (2020). S čime se sve susreću djeca čiji su roditelji na izdržavanju kazne? U M. Čaćić (ur.), *Važnost očuvanja obiteljskih odnosa za resocijalizaciju zatvorenika i zatvorenica*. (str. 9-11). Zagreb: Roditelji u akciji – Roda.
4. Jolliffe, D. and Hedderman, C. (2015). Investigating the Impact of Custody on Reoffending Using Propensity Score Matching. *Crime & Delinquency*, 61(8), 1051-1077.
5. Kažović, D. (2021). „Kuća na pola puta" TERRA. U K. Radat (ur.), *Zbornik radova projekta „Novi početak"* (str. 55-58). Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET i Društvo za socijalnu podršku.
6. Killias, M., Gillieron, G., Villard, F. & Poglia, C. (2010). How Damaging is Imprisonment in the Long-term? A Controlled Experiment Comparing Long-term Effects of Community Service and Short Custodial Sentences on Re-offending and Social Integration. *Journal of Experimental Criminology*, 6(2), 115-130.
7. Knežević, M. (2008). Postpenalna pomoć. U M. Knežević (ur.), *Penologija u socijalnom radu: i socijalni rad u penologiji* (str. 306-321) Zagreb: Biblioteka socijalnog rada.
8. Knjižek, D., Mihalj, M. i Mirčeta Mikulić, M. (2017). Izazovi rada s uvjetno otpuštenim osuđenima – probacijska perspektiva. U K. Radat i sur. (ur.), *1. konferencija prevencije i smanjenja socijalne isključenosti: integrirani osuđenici – socijalno pravednije društvo* (str. 32-42). Zagreb: Društvo za socijalnu podršku.

9. Kovčo, I. (2001). Kazna zatvora – zašto i kuda? *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 8(2), 117-136.
10. Kurtušić, M. (2021). Model kontinuiteta životnih usmjerenja – primjer nizozemske prakse rada. U K. Radat (ur.), *Zbornik radova projekta „Novi početak“* (str. 59-61). Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET i Društvo za socijalnu podršku.
11. Maier, K. (2020). Canada's 'Open Prisons': Hybridisation and the Role of Halfway Houses in Penal Scholarship and Practice. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 59(4), 381-399.
12. Maloić, S. (2020). Pojam i značaj poslijepenalne zaštite – koga štiti, zašto i kako? *Kriminologija i socijalna integracija*, 28(1), 11-46.
13. Maloić, S. i Jandrić Nišević, A. (2020). Reintegracija zatvorenika u društvo – možemo li bolje? *Kriminologija i socijalna integracija*, 28(1), 47-77.
14. *Nacionalni akcijski plan suzbijanja zlouporabe droge u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2017.* (2015). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
15. Penić, Z. (2021). Socijalna rehabilitacija tijekom izvršavanja zatvorske kazne. U K. Radat (ur.), *Zbornik radova projekta „Novi početak“* (str. 13-20). Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET i Društvo za socijalnu podršku.
16. Radat, K. (2021). Mapa socijalnih usluga. U K. Radat (ur.), *Zbornik radova projekta „Novi početak“* (str. 49-54). Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET i Društvo za socijalnu podršku.
17. Rakić, M. i Maloić, S. (2021). Implementacija probacijskih poslova povezanih s kaznom zatvora u Republici Hrvatskoj: ostvarena postignuća i izazovi ostvarivanja. *Kriminologija & socijalna integracija*, 29(2), str. 291-310.
18. Škorić, M. i Kokić Puce, Z. (2009). Nova uloga rada za opće dobro na slobodi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 16(2), 687-709.
19. Špero, J. (2017). Komparativna europska praksa prevencije i smanjenja socijalne isključenosti osuđenika. U K. Radat i sur. (ur.), *1. konferencija prevencije i smanjenja socijalne isključenosti: integrirani osuđenici – socijalno pravednije društvo* (str. 7-15). Zagreb: Društvo za socijalnu podršku.
20. Tot, B. (2007). Alternativa kazni zatvora - rad za opće dobro na slobodi. *Policija i sigurnost*, 16(1-2), 21-39.

21. Udruga Korak po korak (bez dat.). *Imaš podršku*. Posjećeno 22.4.2022. na mrežnoj stranici udruge Korak po korak: <https://urkpk.org/programi/ukljuceni-roditelji/imas-podrsku/>
22. Udruga Pet Plus (2019). *Start point*. Posjećeno 22.4.2022. na mrežnoj stranici udruge Pet Plus: <https://petplus.hr/start-point/>
23. Udruga Pet Plus (2020). *Dobrobit za PKD (počinitelje kaznenih djela)*. Posjećeno 22.4.2022. na mrežnoj stranici udruge Pet Plus: <https://petplus.hr/dobrobit-za-pkd-pocinitelje-kaznenih-djela/>
24. Udruga Pet Plus (2020). *Rješenje za 5*. Posjećeno 22.4.2022. na mrežnoj stranici udruge Pet Plus: <https://petplus.hr/rjesenje-za-5/>
25. Udruga Pet Plus (2021). *Završna konferencija projekta "Rješenje za 5"*. Posjećeno 22.4.2022. na mrežnoj stranici udruge Pet Plus: <https://rjesenjezapet.com/2021/12/17/zavrсна-konferencija-projekta-rjesenje-za-5/>
26. Udruga Roda (2019). *moto#R – Motiviranjem i osnaživanjem do resocijalizacije*. Posjećeno 22.4.2022. na mrežnoj stranici udruge Roda: <https://www.roda.hr/udruga/projekti/motor/>
27. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
28. Vlada Republike Hrvatske (2021). *Izješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2020*. [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Vlade Republike Hrvatske: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/2016/Sjednice/2021/Rujan/74%20sjednica%20VRH/74%20-%2014.docx>
29. Zakon o izvršavanju kazne zatvora. *Narodne novine*, br. 14/2021.
30. Zakon o probaciji. *Narodne novine*, br. 99/2018.